

PHDR. JAROMÍR POVEJŠIL, CSc.:

K NEDOŽITÝM 85. NAROZENINÁM HLAVNÍHO REDAKTORA ČMF

„Nikdo nemůže za to, že se někdy narodil, může pouze za to, co ve vyměřených letech udělal či neudělal,“ napsal před deseti lety v odpovědi děkovného dopisu na pozvání k neformálnímu posezení u příležitosti svých 75. narozenin **PhDr. Jaromír Povejšil, CSc.**, pražským germanistům z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Nyní, když ve vzpomínkách rekapitulujeme život a dílo tohoto předního českého jazykovědce, germanisty a překladatele, si o to více uvědomujeme, jak rozsáhlé a významné výsledky vědecké i překladatelské práce nám zanechal a jak je pro nás dědictvím jeho mnohostranné činnosti stále živé, i když už šest let není mezi námi († 3. 4. 2010).

Jaromír Povejšil pocházel z Prahy, kde se 30. ledna 1931 narodil. Po válce maturoval v Ústí nad Labem a poté vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Nabyté znalosti v oboru germanistiky dále prohloubil dvousemestrálním studijním pobytem na univerzitě v Lipsku, kde se dodnes nachází jedno z nejprestižnějších germanistických pracovišť. Svůj profesní život pak spojil s tehdejší Československou akademií věd, kde působil v Ústavu jazyků a literatur a Ústavu pro jazyk český. Zároveň také externě vyučoval na vysokých školách, např. na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem a na pražské filozofické fakultě. Pražští germanisté si dr. Povejšila vždy hluboce vážili pro jeho odborné kvality a osobní přístup, kterému dominovaly ochota a skromnost. Další z jeho předností — zdravý nadhled a pokoru vůči poznávanému i poznanému — dodnes sledáváme prostřednictvím jeho prací ve všech oblastech jeho vědeckého působení.

Vědecká práce Jaromíra Povejšila tvoří v celém svém rozsahu pestrou mozaiku filologické práce v pravém slova smyslu, do které se promítá Povejšilův — na dnešní dobu již vzácný — zájem o jazyk i literaturu. Tuto skutečnost zaznamenáme ještě zřetelněji, když nahlédneme do jeho bohatého rejstříku výsledků odborné činnosti zdokumentovaného v zatím jen zčásti tiskem vydané bibliografii z r. 2001;¹ většina z nás zná totiž právě jen tu oblast působení J. Povejšila, která se dotýká dané odborné specializace.

V rámci Povejšilovy vědecké činnosti vystupují do popředí dvě zásadní badatelské oblasti: vývoj německého jazyka, zvláště v českých zemích, a konfrontace němčiny s češtinou. Z diachronních příspěvků je odbornými kruhy dosud vysoce hodnocena a často citována monografie o pražské němčině v 17. a 18. století *Das Prager Deutsch im 17. und 18. Jahrhundert* (1966). Jaromír Povejšil se zde zabýval obdobím vývoje němčiny v českých zemích, které zůstává dodnes mezi historiolingvisty ve srovnání s výzkumem německého jazyka kancelářů raně novohornoněmecké etapy na okraji zájmu. Co se týče pražské němčiny, vedle výzkumu textů pražské kanceláře doby Lucemburků upozadila — jak sám Jaromír Povejšil píše v úvodu monografie (s. 5) — 17. a 18. století na poli literární vědy pražská německá literatura konce 19. a poč. 20. století. Na vybraných jazykových jevech v oblasti hláskosloví, morfologie a syntaxe excerpaných z dobových dokumentů provenience Starého Města pražského pak sledoval proces

1 Viz SVĚTLÁ, J.: Bibliografie prací dr. J. Povejšila. Časopis pro moderní filologii 83, 1, 2001, s. 57–64.

utváření normy spisovného německého jazyka v Praze, přičemž dospěl k závěru, že se pražská němčina nejeví jednotně, ale že si v ní konkuruje řada gramatických a lexicálních prvků regionálně podmíněných. Přední místo ve druhé stěžejní oblasti Povejšilovy vědecké činnosti zaujímá *Mluvnice současné němčiny* (1987), jejíž třetí vydání (1994, dotisk 1999) je dokladem toho, že toto dílo založené na konfrontačním pohledu na němčinu a češtinu je svým srozumitelným a přehledným výkladem stále žádanou a potřebnou příručkou pro široké spektrum zainteresovaných uživatelů z řad odborných kruhů i veřejnosti.

Z okruhu edičních počinů Jaromíra Povejšila nelze opomenout zásadní edici vybraných prací Povejšilova učitele a přítele prof. Pavla Trosta *Studie o jazycích a literatuře* (1995; v r. 2006 následovala verze pro německé čtenáře *Studien über Sprache und Literatur*), díky které nezůstalo Trostovo dílo roztržštěné v podobě jednotlivých článků publikovaných v různých časopisech. Povejšilův přínos pro toto ediční dílo nespočívá jen ve shromáždění souboru prací prof. Trosta, ale také v překladech jeho cizojazyčných studií do češtiny zohledňujících specifický Trostův styl — vytríbenost, věcnost a formulační přesnost, kterými tento srovnávací jazykovědec a germanista vážil volbu každého slova; tyto znaky vykazují ostatně i Povejšilovy vlastní texty, které vynikají pečlivým zvažováním poznatků a systematickým, transparentním výkladem. V neposlední řadě se Trostův vliv promítl také do profilu vědecké germanistické práce jeho žáka.

Citlivý přístup k jazyku i bohatství slovní zásoby dr. Povejšila dokládá i jeho překladatelská činnost, kterou významně přispěl k popularizaci nejen německy psané literatury u nás jako např. překladem Beckerova *Jákoba lháře* (1969), Dürrenmattových povídek *Soudce a jeho kat — Podezření — Slib* (1989) a literárního skvostu z přelomu 14. a 15. století, *Oráče z Čech* Jana ze Žatce (1985), ale také české literatury v německy mluvících zemích; zde stojí za zmínku překlady děl Karla Krause, Zdeňka Mahlera a Josefa Topola, na kterých spolupracoval s prof. Kurtem Kropolem. Svoje praktické zkušenosti s překladem uplatnil i v translatologických studiích, kde věnoval pozornost např. otázkám překladu starších literárních textů (*K problematice překladu starších literárních textů*, 1988) a překladu dramatického textu (*Dramatický text a jeho překlad*, 1988, 1994). Jako autor četných translatologických příspěvků se také podílel na sborníku *Překládání a čeština* (1994).

Se jménem Jaromíra Povejšila je neodmyslitelně spjata vedení obnoveného *Časopisu pro moderní filologii*: téměř dvacet let působil ve vedení redakce jako zástupce šéfredaktora (1990–1991) a jako hlavní redaktor (1991–2001 a 2005–2008). Redakční zkušenosti však získával u tohoto odborného časopisu ještě za jeho dřívější éry, kdy byl redakčním tajemníkem (1962–1963) a výkonným redaktorem (1963–1966). Autoricky psal pro ČMF více než padesát let a vzhledem ke své odborné všestrannosti se také významnou měrou zapojil do recenzní činnosti.

Ve vztahu ke svým kolegům a studentům projevoval Jaromír Povejšil neutuchající zájem o výsledky jejich badatelské práce, za které dokázal ve své upřímnosti pochválit, ale také bez okolků — někdy i za použití pepřejších výrazů, ovšem vždy v zájmu dobrého výsledku — zkritizovat, co se mu nelíbilo. Svým zaujetím pro obor i díky své odborné autoritě vzbuzoval úctu a obdiv zkušených odborníků a svojí mimořádnou vitalitou rozměnil bariéry věkového rozdílu mezi ním a vědeckým dorostem; tak

se stal pevným článkem univerzitní germanistické obce. Proto — vrátíme-li se ke slo-
vům Jaromíra Povejšila z úvodu tohoto medailonu — si hluboce ceníme toho, že tato
významná osobnost české germanistiky vytvořila ve „vyměřených letech“ svého ži-
vota monumentální dílo, na které navazují další generace jejích následovníků. *Transit
hora, manent opera* — čas míjí, dílo zůstává.

Lenka Vodrážková | Ústav germánských studií, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy |
Nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
lvodrazkova@post.cz